

Qurban qəhrəman idi

(əvvəli ötən şənbə
sayımızda)

Esse

Tapşırıq belədir: məktəb uşaqları öndə, idarə və müəssisələrdən gələnler arxada dayanmalı. Saat 12-də rəhbər gələrkən "Sov.İKP-ə eşq olsun!", "Biləsuvara xoş gəlmişsən A. Mikoyan!" şüarları, rəhbərin portretləri havaya qaldırılmalı, əl çalınmalıdır. Əlimdə bloknot, qələm. Hazırım bu görüş haqqında qeydlərimi yazam. Bəlkə rəhbər onu qarşılayanlarla görüşdü?.

Qabaqcadan heç nə demək olmaz!

Kimyə ucadan qışqırır:

- Çatıblar Cəlilabada!

Hə, deməli, ən uzağı 30-40 dəqiqəyə gələcək əziz qonaq...

Hazırlıq, hər kəs yerində olsun göstərişləri. Yaxınlıqdakı məktəbin direktoru Cəlil ilə salamlarıq. Gileylənir:

-Əşi, nəyə lazımdır bu demədgah... Hava soyuqdu, uşaqları saxlamaq olur? Dayanmırlar, qaçırlar o yana-bu yana.

Yusif müəllim başını yelləyir:

- İnşa yazdıracaqdım, "Cəlil Məmmədquluzadənin dramaturgiyası" mövzusunda...

Suvarma idarəsinin rəisi Yusifzadəyə sataşırım:

- Yaraşlıq, bər-bəzəkli şüarlarınız var ha!

Gülür:

- Rəssam çağırmışdıq. Pulla yazdırmışdıq, - deyir.

Həqiqətən hava soyuqdu. Qış tələsmir, öz yerini fəsillərin gözəli bahara vermək istəmir. Səhər-səhər yağış yağdı, yol-riz suda, palçıqdı.

Hə, budu, maşın korteci gəldi. Şüarlar, portretlər havada. Əl çalılıb, məhəbbətlərini izhar etdilər rəhbərə.

Bloknotumu dizimə söykəyib, yazıram:

26 mart 1965-ci il. SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri A.İ.Mikoyan Biləsuvarda!

O, maşından düşür, hamıya əl ələyir, yumruğunu havaya qaldıraraq, azərbaycanca ucadan deyir:

-Yaşasın Azərbaycan Şura Hökuməti!

Və anıdan əl bil göy gurlayır, şimşək çaxdı. Heç kimin

gözləmədiyi, xəyalına belə gətirə bilmədiyi situasiya yaşanır. Arxa tərəfdən uzundraz, arıq birisi irəli atılır, əlindəki zənbildən ruçka, mantirovka, boltlar, açarlar, bir sözlə, hər gün sürücülərin işlətdiyi maşın hissələrini qolu tutduqca tolazlayır rəhbərə tərəf, onun maşının üstünə. Cumur irəli, istəyir boğa, öldürə əziz qonağı. Milislər havadaca qomarlardırlar onu. Bağırmasına hamı məəttəl qalır:

- Dəyməyin mənə, tutmayın məni, boğacam, öldürəcəm bu daşnaq kopouoqlunu.

Üst-başından mazut iyi gələn bu şəxsi əlüstü götürürlər.

Kortes yolun davam ələyir. Banı, kopotu, pəncərələri sınıqsız olmuş maşını da aparırlar.

Kimyə deyir:

- Onu tanıyıram. Avtobazada şofer işləyir, "ZİS-5" maşını sürür. Adı Qurbandı...

O, getdi gedər-gəlməzə. Arxasınca da nə qədər şayie, böhtan.

Kimyə deyir:

- Türmədə öldürəcəklər.

Başqa birisi:

- Yox, yox, səhv ələməyin, göndərəcəklər Bayıla, - deyir, - ordan da ruhu xəstəxanaya.

Kim idi o?. Bəlkə həqiqətən ağıl çaşmış, ola bilər.

Eləmədim tənbəllik, sabah getdim avtobazaya, öyrəndim ki, Qurban yazığın, binəvanın birisidir. Hələ indiyə qədər sərt danışmayıb, dava-dalaşdan uzaq adamdır... Əslən Bakıdandı. Bizim həmyerlimiz olan bir qızla - Gülsabahla eşq macerası yaşayıb və o qız onu gətirib kəndlərinə - Əskərabada.

Məlum məsələdi, biz qəzetin şənbə günü nömrəsinin birinci səhifəsində "Azərbaycan"ın rəsmi materiallarını çap elədik.

Qurbanın taleyi qaranlıq. O, özünü şüurlu şəkildə atdı çirta-çirtla yanan tonqalın üstünə. Yaxıncı, yoxsa qalacaq, bunu Yarıdan bilər.

Bəs dünyaya meydan oxuyan SSR-nin rəhbəri Mikoyandı-Sukayandı, hər kimdişə, onun haqqında nə bilirəm? Özümə ünvanladığım bu sualın cavabı mübəhəm, qaranlıq. Yumruğumu alını-

ma vururam. Yox, içimdən səs gəlmir. Yaddaş boxcamı ha sil-kələyirəm, nəticə məchuldu.

Müdrüklərdən birinin sözləri iç dünyamdan boy verir: "Dostunu mənə göstər, sən kim olduğunu deyim". Eləmirəm tənbəllik, könül dostum Əlizadə müəllimə zəng ələyib, istəyimi ona açıqlayıram "Sabaha kimi gözəl" cavabını alıram... Bu da sabah dostumun, mənə göndərdiyi, rus dilində yazılan "Ot İliça do İliça (Vladimir İliç Lenindən Leonid İliç Brejnevədək) qeydləri. Oxuyuram və tanıyıram A.İ.Mikoyanı.

Onun qısaca avtobiografiyası:

13 noyabr 1895-ci ildə Tiflis quberniyasının Borçalı mahalının Sanayı kəndində anadan olub (indi o yerlər Ermənistan məxsusdur. Bir az açığı: rusların köməyi ilə Borçalı - bizim mahalımız verilib o daşnaq, məkrli millətə).

O, 1916-cı ildə Eçmiadzin akademiyasının ilahiyət fakültəsində oxumuşdur. Uşaqlıq və yeniyetməlik dövründə "türklər bizim düşmənimizdir" dərşini almış, sonralar 1915-ci ildə türklərə qarşı vuruşmuş və malyariyaya tutulduğu üçün ordudan tərxis edilmişdir. Hara getsə yaxşıdır? Bakıya! Burda başqa bir millətçi-daşnaq Stepan Şaumyanla dostluq etmişdir. O, 1918-ci il mart hadisələrində hərbi hissə komandiri kimi Bakıda qətləmlər törətmişdir.

Sonralar siyasi fəaliyyətini Yerevanda deyil, Bakıda davam etdirən bu daşnaq (demək yerinə düşər ki, daşnaksütyun partiyası 1890-cı ildə Tiflisdə türklərə qarşı yaradılan millətçi ittifaqdır) cildini dəyişərək olmuşdur müsəlman kommunisti, Moskvanın agentı, peşəkar donosçu, "Sosial-demokrat" və "Bakı Sovetinin Məlumatları" qəzetinin redaktoru. XI Qızıl ordu Bakını işğal edərkən A.Mikoyan çox istədi ki, burda Xalq Komissarları Sovetinin sədri olsun, amma Leninin tapşırığı ilə bu vəzifəyə Nəriman Nərimanov təyin olundu. İki dəfə möhkəmcə qarşılaşmışdılar və hər dəfə pərt olmuşdur A. Mikoyan. Çünki həkim,

yazıçı, dramaturq, öz millətinin qeyrətini çəkən N.Nərimanov insan sərrafı idi, gözlərinə baxan kimi bilmişdi Mikoyan alçağını, rəzilini, hiyləgərin birisini.

Çox ehtimal ki, 1925-ci ildə Stalinin yan-yöresində, böyürbaşında hərlənən Mikoyanın N.Nərimanovun zəhərlənib öldürülməsində barmağı olub.

Fikir verin, Stalinin ölümü və... Xruşşov hakimiyyətdədir. Hamıdan əvvəl şəxsiyyətə pərəstiş haqqında hay-küy qaldıran Mikoyan utanıb-qızarmadan Yerevana gedir və "ellər atası"nın monumental heykəlini böyük izdiham qarşısında uçurub-dağıdır.

Bir az geriye boylanaq. Bütün dövrlərdə neft Bakını fəlakətlərə sürükləyib. Zaman-zaman dünyanın böyük dövlətləri elə neftə, qaza görə Bakıdan dördəlli yapışılar. İngilislər, Stalin, Hitler... daha kimlər-kimlər "dənizin sahiliindəki bu qədim şəhər mənim əsərimdə olmalıdır" demişdir.

Mövzumuzdan uzaqlaşma-yaq. Bakıya ingilis ordusu daxil olub. 26 komissar məhv edilməlidir. Onları aparıb Türkmənistanın Ağcaqun səhrasında qətlə yetiriləblər. Bir aydan sonra bir mömin müsəlman fikirlişib ki, onların cəsədini torpağa basdırmaqla Allahın savabını qazanar. Gölə vəhşi heyvanları, quşları bu insanların ətinə çoxdan didib-parçalayıb. Quruca sümükləri qalıb. Mömin bəndə işini görəkən birdən heyretlənir. "Onlar 26 idi, bəs niyə 24 cəsəd?.. Demə, Bakıdan Krasnovodskaya gedən paroxodun kapitanını ələ alan A.Mikoyan və S.Şaumyan zirzəmidə gizlənilmiş. Sonra onların ikisi də Krasnovodskda həbs olunubdur...

Beləcə, 15 iyul 1964-cü ildən 9 dekabr 1965-ci ilə kimi A.İ.Mikoyan SSR Ali Rəyasət Heyətinin sədri olmuşdur.

(ardı gələn şənbə
sayımızda)

Əlibala Rəhimov,
publisist, "Qızıl Qələm"
mükafatı laureatı,
Biləsuvar rayonu